

SLAVKO KOŽELJ:

Morske gobe.

Vsako jutro uporabljate, dragi moji Zvončkarji, posebno tisti, ki imate radi rdeča in čista lička, polokroglo in preluknjano stvarco — gobo za umivanje, da si z njo in s pomočjo vode in penečega mila umijete obraz in roke. In v šoli pred tablo se tudi šopiri nekaj podobnega in čaka, kdaj boš napisal napačno črko ali se zmotil v računu, da bo brž spravila s sveta tvojo šibko učenost.

Ta čudno oblikovana stvarca, katere izvora gotovo vsi ne poznate, je kaj posebna živalca in živi daleč od nas na kamenitem dnu Sredozemskega morja, v bližini obale, v velikih družbah svojih sovrstnic — kakor strupene in nestrupene gobe v zelenem našem gozdu. Telo gobe ali spužve obstoji iz sluzaste tvarine brez krvnih cevčic in drobovja, ki je obdana od roževini podobnih vlaken. Manjkajo ji tudi drugim živalim tako potrebni udje. Namesto tega pa imajo njena usta več odprtín, v katere uhaja neprestano morska voda in donaša poleg snovi, ki so potrebne za dihanje, nešteto v vodi razpadajočih tvarin in drobčkanih živih bitij za hrano; te živalce, s katerimi se sladká goba, so tako majhne, da jih niti ljudje s prostim očesom ne morejo videti. Voda teče skozi gobje telo kakor bister potoček in se odvaja s pomočjo majhnih ozkih cevčic v posebne celice, ki redilne snovi vsrkajo, medtem ko tekočina na drugi strani telesa zopet odteka.

Gobe pa postajajo vsled tega enakomernega in redilnega dotoka hrane vedno večje in večje. Dobro se jim godi! — Dokler ne pride nekega dne nekaj mož, ki jih z dolgimi vilicami odtrgajo od morskih tal in spravijo na površje, kjer jih polove. V drugih krajih jih pa nabirajo na ta način, da se potapljaajo ribiči ob vrvi, ki je obtežena s težkim kamnom, do morskega dna in jih trgajo kar z rokami od tal. Naberejo jih, kolikor jih je mogoče nabrati v treh minutah, in jih spravljajo v okoli vratu visečo vrečo; ko pa čutijo, da jim pričenja primanjkovati zraka, se pa dajo potegniti kvišku. Po kratkem odmoru prične lov znova in traja včasih po ves dan. Gobe poginejo takoj, ko pridejo na zrak. Suše jih na vročem solncu, da prične razpadati in trohneti sluzasto meso v njihovi notranjščini, ki ga odstranjujejo iz zunanjega ogródja z neprestanim gnetenjem in stiskanjem. Na ta način dobe samo zunanja rožena vlakna. Da pa dosežejo temeljito očiščenje, polivajo oklep še z vročo raztopino navadne sode in razredčeno solno kislino. Lepo rumeno barvo gob pa dosežejo z namakanjem v žvepleni kislini, kar pa ima slabo lastnost, da gobe niso posebno trajne.

Ker se morska goba toliko uporablja v vsakdanjem življenju, jih je vedno manj in sčasoma jih bodo docela zatrli; saj jih odpošiljajo letno v vrednosti 45 milijonov dinarjev samo na Angleško.

VERA ALBRECHTOVA:

O ribiču, črnem mačku in črnem petelinu.

(Pravljica.)

Na obali morja, v samotni hišici iz bičevja in blata je živel mlad ribič. Da mu ni bilo dolgčas, je vzel k sebi črnega mačka in črnega petelina. Ko se je nekoč, zjutraj, še preden je solnce vzšlo, odpravil na lov in je njegova ladja plavala že sredi morja, je hotel kakor navadno razgrniti svojo mrežo — toda zaman! Mreža je

bila tako težka, da je krepak mladenič ni mogel vzdigniti. Vlekel je in vlekel, — a ladja se je začela potapljati. Bilo je daleč od obrežja, predaleč, da bi ribič priplaval na suho. Prekrižal se je in priporočil svojo dušo Bogu, zakaj mislil je, da ga ne čaka drugega nego smrt v valovih. Zdajci zapazi na dnu morja belo deklico, ki je vlekla za njegovo mrežo, da ga je bila že vsega zapletla vanjo in ga kmalu z ladjo vred potegnila k sebi v vodo, da ni bilo več sledu o njem.

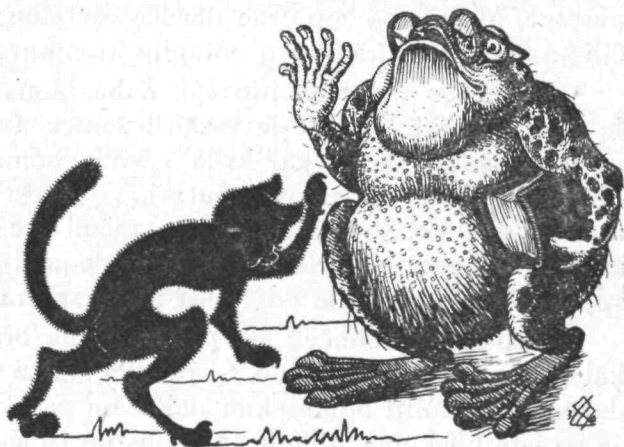
Maček in petelin sta čakala na strehi, kdaj da se vrne gospodar. Ker ga ni bilo do noči in tudi ne do jutra, ga skleneta sama poiskati. »Ti se odpravi na vzhodno stran,« je dejal maček petelinu, »a jaz na zahodno.« In tako sta se razšla.

Na potu sreča maček miško. Iz luknjice je kukala in že je bila v njegovih ostrih krempljih. Miška je jokala in prosila, maček pa jo vpraša: »Kaj mi daš, da te izpustim?« »Kaj bi ti dala, ko nimam drugega kot to sivo suknjico in še ta mi je prekratka, saj vidiš, da mi je ostal rep gol,« tako je tarnala miška in mačku se je zares zasmilila, ker je bila tako drobna in suha. »Pa povej, kako pridem do svojega gospodarja, potem te izpustim. Včeraj se je odpravil na lov, odkoder se ni več vrnil.« »Botro imam, tam onkraj zaliva, stara žaba je! Prebrisano glavo ima in bistre oči, ona ti bo znala pomagati. Povprašaj jo za svet, brez plačila ga pri njej dobiš.« »Dobro,« pravi maček in izpusti miško, ki je bila že vsa krvava od ostrih krempljev. Stopa dalje in čez debelo uro dospe do botre žabe. Ta je imela zelen grad sredi močvirja iz samih alg in vodnih rož. »He, botra,« je zaklical maček. »Ali še spite, kaj na ušesih čepite? Odprite, odprite, mi svet podelite!« Tako je kričal, da je bil že ves hripav, pa se je bal bliže, da ne bi zagazil, strah ga je bilo vode. Hop, hop, hop kot v starih cokljah je drsala botra Žaba. Malo je postrani pogledala čudnega gosta, potem se je zadrla na vsa usta. »Kva, saj vidiš, da sem doma.« Očala je imela na očeh in pod pazduho debele črne bukve. Maček se ji je spoštljivo priklonil do tal in jo z mehko tačico pobožal. »Botra Žaba, Miška mlada mi je dejala, da mi vi pomorete iz hude zadrege. Jaz ji nisem verjel, zdaj pa že vidim, da je imela prav. Tako pametne oči imate, čarovniške knjige nosite s seboj...« »Je že prav, je že prav,« je zagodrnjala botra Žaba in kar napihnila ob strani dva mehurja, ker se je skoraj spozabila in bi najrajši kakšno zapela. Nato je poklicala svojega slugo, pisanega Močerada. »Prinesi čaralico iz ribje kosti in galebovih oči, ki je spravljena v skrinji iz školjke! Za gosta pa prinesi slastno jed in ne pozabi na pijačo!« Komaj naročeno — že storjeno. Ves moker je prisopihal Močerad s čaralico iz ribje kosti in galebovih oči, za njim pa so prinesle sužnje, dekle Pijavke, krožnike polne pečenk od muh, komarjevih bedrc, kačjih pastirjev, drobnih mušic in za pijačo poln korec, želodovo kapico, prekrasno zelene vode.

Botra Žaba je odprla knjigo, popravila si očala, vzela v desno roko čaralico iz ribje kosti, v levo galebove oči. Čudne, prečudne besede je momljala — o strah in groza! Proti obrežju se je začela pomikati procesija vsakovrstnih rib in ribic, da je bilo postalo morje kar črno in živo. »Odgovorite, kje je mladenič, ki so ga včeraj ugrabile bele žene?« In ribe so začele odpirati okrogla usta, a ni bilo še razločiti glasu.

»Vprašam vas še enkrat,« pravi botra Žaba, »kje je ribič, ki so ga včeraj ugrabile pomorske deklice?« Ves srečen, da izve odgovor, je skočil Maček bliže morju — ali ko so ribe začule, da išče Žaba ribiča, in zagledale črnega mačka, so bliskoma obrnile hrbet in izginile v globočino. »Poskusim srečo z galebjimi očmi,« je dejala malo nejevoljno botra Žaba, jezna, da se ji prvi poizkus ni posrečil, kajti prav rada bi postregla gostu Mačku.

Vzela je galebje oči v desnico in govorila čudne, prečudne reči. Zdajci zašumi, da se je zatemnelo solnce, od vzhoda prileti jata galebov, ki so obviseli v zraku in obstali ravno nad močvirjem.

»Galebi vi, povejte mi, je mrtev ribič, li živi?« In že se oglasi z galebovih hrbtov črni Petelinček, naš znanec od vzhodne strani: »Kikiriki, on še živi, ali na dnu morjá, kamor nobena cesta ne peljá.« To se je prestrašil maček, ko je čul tovariša Petelinčka iz višav.

Revež, leteti ni znal, in ko je tako počasi stopičal po svetu za svojim gospodarjem, so se ga usmilili galebi, ga vzeli na hrbet in se dvignili z njim nad morsko gladino, da mu pomorejo iz hude zadrege.

Ko so tako romali preko morja, so nenadoma zapazili pod seboj na mirni morski gladini belo deklico.

Prevažala se je v papirnatem čolničku in žalostno prepevala. Pela je o ujetem ribiču, ki želi na kopno, zunaj pa da preži nanj druga bela deklica — Smrt.

»Jaz si vem pomočil!« zakriči Maček ves prevzet, zakaj veselje mu je seglo v srce. »Samo sporočite ji, tisti beli deklici, da živita v ribičevi koči črni maček in črni Petelin. Če pa sta ta dva v hiši, ni Smrti blizu. Okrog hiše tava in medli, kako bi nas prepodila, blizu je pa ni, če jo še tako kosa srbi.«

Dolgo časa so se posvetovali, kako bi neki poslali drobno pisemce belim ženam na dnu morja.

»Pošljimo ribico k njim,« je dejal Maček in botra Žaba, ki je bila najbolj vajena v pisanju, je že izpulila Petelinčku iz repa dolgo pero, da napiše z njim prevažno sporočilo.

»V vodi se pisemce zmoči; ko pride na dno morja, bo že raztrgano in besede zamazane!« je žalostno modroval Petelinček, a botra Žaba je pogodila drugo. »Močerad, sluga Močerad!« je zakričala z debelim basom, »pokliči dekle Pijavke!« In brž so prisopihale dekle Pijavke in se v vrsti postavile pred Žabo, čakajoč visokega povelja.

»Prinesite mi Školjko! Lepo biserno Školjko, ki se bo tesno zapirala, da spravimo vanjo pisemce, naslovljeno v morsko globino.« In res! Kar na enkrat jih je osem privleklo lepo, težko Školjko, vanjo so položili pisemce in Petelinček je vtaknil še svoje najmehkejše peresce, Mucek pa šop črne dlačice ujetemu ribiču v pozdrav. Narodčili so Školjki, naj se hitro potaplja in čimprej dovede ribiča na breg.

Gledali so dolgo za njo vsi. Žaba je nataknila očala, Petelinček je iztegnil vrat, Mucek je razširil zenice, še Galebi so se približali morski gladini, da so kar krila v vodo pomakali. Tako so čakali tri dni in tri noči. Četrty dan zjutraj, ko je še bela meglica ležala nad morsko gladino, so kar nenadoma začuli prečudežno, milo petje. Kaj zapazijo? Lepe, bele deklice so plesale nad morjem, premilo prepevajoč so se poslavljalje od ribiča in ga spremljale na obrežje.

Maček in Petelinček sta poskočila na breg in kaj malo je manjkalo, da nista padla v vodo. Še preden sta se utegnili pokloniti gospodarju in zahvaliti pomorskim deklicam za skrbno varstvo in rešitev, že so iste bliskoma izginile in zapustile ribiča.

To vam je bilo pozdravljanja! V botrinem gradu so praznovali gostijo, toda Maček in Petelin se nista ganila od ribiča. Pili in jedli so, da se je vse cedilo, proti večeru pa so se vsi skupaj odpravili domov.

Spređaj ribič, roko v roki z Mačkom in Petelinčkom; za njimi je skakljala botra Žaba, da je očala razbila grede. Poleg nje je stopal Močerad, da ji nosi črne bukve, za njimi so se zvijale dekle Pijavke; nad njimi pa so poletavali beli Galebi prav tja do borne ribičeve koč. Da bi bilo veselje še večje, potegne botra Žaba čaralico iz ribje kosti in galebovih oči ter začara revno ribičevo koč v prekrasen grad.

Huš! — je nekdo skočil skozi okno, ko sta Maček in Petelin prestopila z ribičem grad. Bila je Smrt, ki je prežala za pečjo na mladega ribiča. Zdaj so jo za vselej zapodili in ker so pomorske deklice podarile ribiču mrežo iz samih zlatih alg in biserov, mu ni bilo več treba pohajati na lov. Povabili so tudi botro Žabo in Galebe, da bi ostali pri njih, toda zaman! Žabi je bil najljubši njen grad Močvirje, Galebom pa najdražja široka morska gladina...

Vendar so jih večkrat obiskali in vselej so se posmehovali deklici Smrti, zakaj Galebi so jo često videli z morja, kako se je iztegovala in na prstih kukala skozi grajska okna, odkoder sta jo zmeraj prepodila črni Maček in črni Petelin.

Kako vam gre?

Običajno pozdravno vprašanje pri nas je »Kako vam gre?« ali »Kako se imate?« — Francoz vpraša že malce drugače »Kako greste? (Comment allez-vous?)« in Anglež »Kako delate? (How do you do? izg. Hau du ju du?)« ali »Kako ste? (How are you? izg.: Hau ar ju?)«. »Kako ste?« besedičijo tudi Italijani in Španci, medtem ko vpraša Rumun po počutku in zdravju z besedami: »Ali je vse v redu?« Na Švedskem je običajno pozdravno vprašanje, prevedeno v naš jezik: »Kako stojite?« in v Danski: »Ali dobro živite?«, medtem ko se je udomačil pri Holandcih stavek: »Kako potujete?«

Večina drugih, posebno orientalskih narodov, se pa ne pozdravlja z vprašanji, temveč z željami, kakor n. pr. Afgani, katerih pozdrav: »Mandana baši!« ima lep pomen: »Da bi nikdar ne postal truden!«, ali pa Perzijci, ki si voščijo: »Želim, da bi ne bila tvoja senca nikdar manjša!« Pri Kitajcih se pozdravne formule nanašajo večidel na jed in se glasijo: »Si že obe doval?« ali »Si svoj riž že pojedel?«

Najbolj čuden in smešen pozdrav pa je doma pri zamorcih plemena Vabeke in Lumpembe v Vzhodni Afriki, ki pozdravljajo visokega dostojanstvenika svojega rodu z besedami: »Dober dan, bikec!« »Dobrodošel, veliki bik!« — Bik je namreč pri njih najdragocenejša stvar pod tem božjim solncem.

GUSTAV STRNIŠA:

Bigec.

Živel je graščak, ki je imel prismuknjenega sina. Ker je bil oče že star, je svetoval sinu, naj gre po svetu in si poišče nevesto.

Sin, imenoval se je Bigec, se je takoj napotil. S seboj je nesel samo star trnek in kos kruha.

Ko je dospel pod grad, je srečal starega berača, ki ga je prosil vbogaime. Bigec mu je dal svoj edini kosec kruha. Berač se mu je zahvalil in izginil.

»Ta ima pa urne noge! Pravkar je stal ves reven pred menoj, zdaj ga že ni nikjer!« se je čudil mladenič.

Prišel je v gosto hosto. Temnilo se je. Zeblo ga je in lačen je postal, vendar jo je rezal dalje. Sredi gozda je zagledal blesteče jezero.

Bigec je vrgel svoj trnek v vodo, da bi kaj ujel. Kmalu je dvignil iz vode nekaj težkega. Ko je vrgel tisto stvar na breg, se je začudil. Na trnek se mu je nataknil velikanski črevelj. Spravil ga je v grmovje in legel počivat.